

ШТИТ

Број 142
Август 2021

ISSN 1857-6710

МАГАЗИН НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

19 години чувари на мирот во Авганистан Свечен дочек на мировниците во касарната „Илинден“

мисијата Авганистан

и во име на Министерството, и во име на Владата, но и во име на сите граѓани, да ви се заблагодарам за големата жртва што ја направивте. Тоа беше голем адут кога ги биевме последните битки да станеме членка на НАТО. Не постоеше состанок, средба, со претставник на НАТО или со членка на Алијансата, а да не биде споменат вашиот придонес, да не биде споменато нашето знаме коешто се вееше долги години во Кабул и во сите други команди“, рече министерката Шекеринска.

Претседателот Пендаровски во своето обраќање истакна дека политичката одлука да се испратат наши војници во странство секогаш е една од најтешките дилеми, но дека од оваа перспектива, одлуката за учество во мисиите во Алијансата била вистинската. Првиот командант на контингент на Армијата во ИСАФ, потполковникот Фето Бајрами, порача дека духот, пожртвуваноста и заложбите на припадниците на Армијата да помогнат во изградбата на мирот во Авганистан секогаш биле на највисоко ниво. „Предизвикот дека ќе ја претставуваме нашата армија, нашата држава, во тоа време аспирант за членство во НАТО Алијансата, беше огромен. Но, одлучноста во нас, проследена со неизмерна работа, обука, извежбување, придонесоа за достоинствено трасирање на патот за идните генерации на наши колеги кои продолжија да бележат успеси во мисиите во Авганистан“, рече Бајрами.

содржина

ШТИТ ■ година XIII ■ број 142 ■ август 2021

Инфо	5
НАТО активности Центар за здружени воздушни сили	6
На прва линија Трошоците во одбраната на Република Северна Македонија во периодот 2013 – 2020 година	8
Глобал Тероризмот, конфликтите и градење на мирот	12
Од дневникот на мировникот За честа на татковината Дел од животот, посветен на авганистанската прашина	16
Глобал Нови безбедносни предизвици Когнитивна војна	20
Мировни мисии Под знамето на ОН Партнерства во исполнувањето на мировните мисии	24
Вооружување „Lockheed P – 38 Lightning“	27
Вооружување Пиштол „Beretta Px4 Storm“	32
Вооружување Авион „KAI T-50 Golden Eagle“	34
Воена едукација Експлозија и експлозивни материји	42
Глобал Северната дистрибуциска мрежа и Руската рута- Столб на снабдувањето на ИСАФ	45
Филм „Скриен живот“	56
Црното Езеро – едно од најубавите скриени езера во Македонија	58
	3

Посакуван партнер во сферата на одбранбената соработка

Месецо што измина беше во знакот на неколку значајни настани за кои пишуваме во овој број на „Штит“. Секако дека враќањето на мировниците од последната ротација на македонски контингенти кои придонесуваа во мисијата „Одлучна поддршка“ е еден од позначајните настани. После 19 години континуирано присуство во Авганистан, македонските припадници за последен пат беа свечено дочекани од Авганистан. Мировниците беа дочкани од највисоките државни претставници со свечена церемонија во касарната „Илинден“. Започнавме со придонес во Авганистан во далечната 2002 година како земја партнер и кандидат за членство во НАТО, а денес ги дочекавме своите припадници како земја членка на НАТО, која има потенцијал и капацитети за секој нареден предизвик во рамките на Алијансата.

Ќе споменеме дека во месецот што измина беа потпишани договори и меморандуми за соработка во сферата на одбраната и беа остварени работни посети во земји со кои се планира одбранбена соработка во различни области. Министерката за одбрана Радмила Шекеринска и амбасадорката на Обединетото Кралство Рејчел Галовеј потпишаа Меморандум за разбирање кој овозможува стационирање на тим од британски офицери на „Криволак“, задолжени за координација на обуката на одбранбените сили на Северна Македонија и регионот. Тимот ќе го поддржи и ќе го зајакне нашиот регионален воен ангажман со поблиско координирање на обезбедувањето на нашата воена обука и ќе има клучна улога во гарантирањето дека армискиот полигон „Криволак“ ги исполнува потребите на НАТО. Се потпиша Протокол за донација на пушки помеѓу Министерството за одбрана на Република Северна

Македонија и Република Турција, со кој се овозможува поголема интероперабилност на припадниците на двете армии при извршување на заедничките активности во мировни операции. Министерката за одбрана оствари посета на Република Грција, каде имаше средба со грчкиот министер за одбрана Николаос Панајотопулос. На средбата беше потврдено дека соработката во рамките на потпишаниот договор за билатерална соработка во одбраната се интензивира и надградува секој ден и беше констатирано дека Северна Македонија и Грција отворија поглавје на сојузништво во интерес на двете земји, но и на целиот регион. Министерката за одбрана за прв пат оствари официјална посета на Португалија, каде беше дочекана од португалскиот колега Жао Гомеш Кравињу со највисоки почести и свечена церемонија. Министерката, на средбата со португалскиот министер за одбрана, се осврна на плановите за воена интеграција на Северна Македонија во НАТО, како и на можностите кои ги нуди воениот полигон „Криволак“, кој се развива и како капацитет на Алијансата. Министерот Кравињу го потврди интересот за воспоставување Договор за билатерална соработка и истакна дека Португалија високо ги цени постигнувањата на Северна Македонија на планот на членството во НАТО и придонесот што го дава во регионалната безбедност и стабилност. Ќе заклучиме дека како земја членка на НАТО веќе ги чувствуваме придобивките од можностите за проширување на соработката во сферата на одбраната со земјите членки. Со овие активности уште еднаш покажавме дека Република Северна Македонија е држава која е посакуван партнер за соработка и држава која интензивно вложува во вредностите на Алијансата.

д-р Жанет Ристоска

Издавач
Министерство за одбрана
на Република Северна Македонија

Претседател на Издавачкиот совет
м-р Иван Атанасоски, полковник

Заменик-претседател на Издавачкиот совет
д-р Тони Петрески

Членови на Издавачкиот совет:

Лидија Јанчова Христова

Соња Крамарска

Афрдита Волина

Тони Јаневски, потполковник

Лилјана Петреска, потполковник

Виолета Костадинова, потполковник

Билјана Иванова

д-р Жанет Ристоска

Главен и одговорен уредник

д-р Жанет Ристоска

Редакција:

Умит Реџеџи

(ликовно-графички и технички уредник)

Ксенија Митева

(лектор)

Кристина Илиевска

(новинар, фотографии)

ШТИТ

е магазин на Министерството за одбрана на Република Северна Македонија

Излегува еднаш во месецот на web-страницата на Министерството за одбрана www.mod.gov.mk

„Орце Николов“ 116
1000 Скопје

Телефони: 02 3128 276
www.mod.gov.mk;

Ставовите содржани во написите на надворешните соработници не ја презентираат официјалната политика или ставовите на Министерството за одбрана.

ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈА
0800 50030

Тероризмот, конфликтите и градење на мирот

Стратегиите за решавање на конфликти (како што се преговорите и дијалогот), кои имаат цел решавање на сложени и флуидни терористички однесувања, треба да се сметаат како дел од пошироката интервенција против терористичките напади. Голем број безбедносни аналитичари се спротивставуваат на оваа идеја. Сепак, вистината е дека приодите за решавање на конфликти може да доведат до мир, дури и со терористите. Ваквите пристапи за решавање на конфликти нудат иновативен пат кон разбирање на тероризмот преку сфаќање на тероризмот како форма на насилство, што е дел од еден поширок конфликт. Така, тероризмот станува стратегија што се користи во конфликтите од страна на актерите кои веруваат дека тоа е најдобрата одлука што треба да се донесе во дадено време. Од гледна точка на решавање на конфликтот, тероризмот не може да се разгледува надвор од конфликтот и може да биде анализиран само во ваков поширок контекст. Не треба да се очекува да се случи магија преку ноќ, бидејќи дури и најдобрите

Постојат многу истражувања за тероризмот, но студиите за улогата на приодите за решавање на конфликти во борбата против тероризмот сè уште се мошне ретки. Постојат одредени стратегии кои, всушност, можат да придонесат за ненасилно решавање на конфликти, кои вклучуваат терористичко насилство и може да помогнат да се намали распространетоста на тероризмот. Во овој поглед, дијалогот може да помогне да се едуцираат и да се поврзат луѓе од различни социјални средини, од различни религии и култури

стратегии за решавање конфликти не се семоќни. Долгорочните приоди за решавање на конфликти се најпогодни за справување со тероризмот. Тука се можни неколку ефективни политички стратегии. Една од нив е инклузивноста на луѓето и проблемите. Оваа стратегија е важна, бидејќи има потенцијал да ја намали фрустрацијата од незадоволените основни човекови потреби, што е голем мотив за луѓето да ги поддржат терористите и тероризмот или да прибегнат кон насилство. Примената на оваа стратегија, на пример, беше ефикасна во случајот на Северна Ирска, бидејќи кога економската состојба беше подобрена и политичките структури внатре во системот беа отворени за католиците во Северна Ирска, поддршката за ИРА беше намалена во доцните 1980-ти и во 1990-тите години. Кога се занимаваат со т.н. „нихилистички терористи“, кои се религиозни терористички групи кои имаат апсолутни цели и се водени од фанатизам, приодите како што се медијацијата и преговарањето може и да не произведат ефективни резултати, бидејќи овие групи имаат тенденција да бидат ригидни во нивната позиција. Сепак, координацијата со верските водачи и обидот да се изгради однос со нив до одреден степен може да го намали насилството. Гледано во целост, постојат одредени ограничувања во усвојувањето на решавањето на конфликтот како приод кон борбата против тероризмот. Во некои случаи, преговорите, медијацијата и дијалогот со терористите се сметаат за слабост, а многумина претпочитаат да користат воени приоди. Некои терористички групи се структурирани на таков начин што им наметнуваат на преговарачите или медијаторите физички да контактираат со нив за да им ги пренесат пораките. Недостатокот на отворени канали за комуникација ја зголемува изолацијата и недовербата и честопати ги прават приодите за решавање конфликти да изгледаат неуспешни. Ригидноста и менталитетот на религиозните екстремисти често им отежнуваат на креаторите на политиките да ги решат конфликтите со нив по мирен пат, а со тоа да бидат и принудени да употребуваат присилни мерки за борба против тероризмот. Сепак, постојат и други мерки кои можат да се применат за да се одговори на тероризмот. Една од нив е убедувањето, насочено кон намалување на мотивот на страните во конфликт да се впуштат во насилство и да ја минимизираат поддршката за терористите. Овој процес вклучува идеологии кои го предизвикуваат тероризмот, убедувајќи ги страните во конфликтот да употребуваат ненасилни и неприсилни тактики, со цел да се

Разбирањето на тероризмот како стратегија што се користи во поширокиот конфликт, го отвора прашањето дали завршувањето на тероризмот нужно значи и решавање на конфликтот

намали привлечноста на тероризмот. Покажувајќи поголема човечност и ефикасност на нетерористичките алтернативи и убедување на страните дека ненасилните мерки најдобро можат да ги исполнат своите стратешки цели, може да се направи долг пат за ефективно справување со терористите и нивните групи за поддршка. Намалувањето на ранливоста и поразувањето на тврдокорните приврзаници, или со други зборови „негирањето“, исто така, може да се искористи како одговор на тероризмот. Во исто време, координацијата и максимизирањето на меѓународните напори се потребни за ефикасно да се одговори на тероризмот. Секој пристап за решавање конфликти има свои силни и слаби страни. На пример, дијалогот евозможен помеѓу еднакви страни кои треба да бидат

подготвени да започнат дијалог. Со цел да се направат структурни промени, неопходно е да се трансформира конфликтот во друга реалност, односно истиот да се трансцендира. Трансформацијата воведува системски промени, и тоа е процес кој води кон поголема еднаквост и еднаквост во општествениот систем како целина. При трансформирањето на конфликтот со длабоки корени, неопходно е да се примени стратегијата „дејствувај локално, мисли глобално“ преку работа на локални решенија кои ќе направат промена и во глобалната општествена структура. Тука, психолошкиот план бара справување со омразата и траумите, со цел да се пресели од културата на одмазда – око за око, заб за заб – кон култура на помирување. Во оваа смисла, градење култура на мирот е модел за трансформирање на општествените

структури. Сето ова подразбира дека пред да се примени некој пристап или стратегија за решавање конфликти, треба да се знаат нејзините целосни потенцијали и ограничувања во конкретното опкружување и типот на конфликтот.

Во врска со превенцијата на конфликти, не смее да се прецени потенцијалот во конфликти предизвикани со терористичко насилство, кои можат да бидат особено отпорни на ваквиот приод. Бунтовничките групи се мали и не мора да бидат зависни од нивната заедница со која често ја губат врска кога се изолираат и одат „под земја“. Во некои случаи, одржувањето на групата, непроменета, може да стане крајна цел на самата групата. Сепак, иако односот е сложен и не треба да постојат очекувања за автоматски резултати, сепак вклучувањето во мерки за спречување на конфликти предизвикани со терористичко насилство може да има влијание врз запирање на потенцијалната ескалација на насилството. Исто така, со ова се истакнува важната врска помеѓу превенцијата на конфликти и антитероризмот и како таа треба да се смета за дел од еден поширок одговор кој го разбира тероризмот како дел од еден поширок конфликт. Миротворењето има свои потенцијали и ограничувања кога се применува на конфликти предизвикани со терористичко насилство. Насилството може да има големо влијание врз преговорите. Вооружените групи во минатото погрешно го пресметувале нивниот капацитет да влијаат врз преговорите со следење на стратегии на насилство за да ја зголемат својата потпора (на пример, ИРА). Понатаму, почетокот или крајот на насилството ретко се обележуваат со чисти текови. Вообичаената асиметрија во конфликтите е означена со терористичко насилство, што им отежнува на државните лидери и официјални претставници да прифатат дека не можат да ја поразат малата група на оние што често ги сметаат за криминалци и терористи. Друг предизвик за миротворењето е тоа што во контекст на терористичкото насилство постои потенцијална потреба за тајност на почетокот на преговарачкиот процес. Како што покажува практиката, многу случаи на преговори меѓу државите и недржавните вооружени групи започнале во тајност. Преговорите честопати може да пропаднат, како што беше случајот со многу конфликти кои вклучуваат терористичко насилство, како што е, на пример, случајот со баскискиот конфликт. Општо земено, преговорите можат да бидат класифицирани во неколку типови. Еден од нив е дистрибутивното преговарање (како,

на пример, Дејтонскиот процес и Дејтонскиот договор и веројатно првиот дел од преговорите за децентрализација на Косово), што е обично почетниот дел од долгорочниот процес. Тоа ја дистрибуира постоечката моќ, контролата на полето и барањата помеѓу сите страни и меѓусебно преку конечен нацрт-договор кој не вклучува ништо ново како содржина и тема на преговори. Ова е тип на преговори фокусиран на она што може да се искористи од актуелната ситуација и се фокусира на постигнување заеднички компромис. Се обидува да ја нормализира конфликтната ситуација со помош на договор. Друг вид на преговори се интегративните преговори, фокусирани главно кон зголемување на алтернативните решенија, односно на креативен приод во решавањето на проблемите. Во овој случај, преговарачот се обидува да ги зголеми придобивките за сите страни вклучени

во конфликтот. Овој тип на преговори нуди поширок простор на сите страни за да се направи компромис во една област и да има компензација во друга, со што се зголемуваат можностите за постигнување на успешно решение. Потребни се партнерски односи од вклучените страни и креативен пристап во текот на целиот процес. Сите досега споменати карактеристики претставуваат предност на овие два типа на преговори, кои можат да се комбинираат со цел да се постигнат подобри резултати. Во случај на потреба за преговарање со екстремистички опции, односно екстремистички групи, може лесно да се размислува за различните тешкотии и проблеми што демнат зад аголот, меѓу другото, и можноста за преговори да биде одбиена од екстремистичките групи. Поканувањето на терористите да преговараат е во секој случај корисно, бидејќи ги зголемува шансите за успешен исход и сите опции за

отворање на нови барања се затворени со ставање на сè што е важно на масата. Практичното искуство покажува дека екстремистите што веќе дошле до преговори јасно покажуваат дека се подготвени за решение, со што ќе се овозможи ефикасно затворање на спорот. Ова е така, бидејќи тие знаат што се нивните цели, имаат листа на јасни барања, но би можеле да бидат и сосема подготвени да направат компромиси. Во исто време, екстремистите се свесни дека тие се на последното ниво по кое нема кој да го оспори постигнатиот договор, па затоа нема да имаат притисок кога ќе прават компромиси или отстапки. Ова, сепак, значи дека процесот ќе биде долг и предизвикувачки, но тоа е барем добар почеток, кој може да заврши со постигнување заеднички договор и со решавање на конфликтот. Сепак, преговорите имаат и свои ограничувања. Постојат различни проблеми кои можат да се појават во текот на овој процес. Некои од проблемите зависат од тешкотиите поврзани со основната тема на преговарање, додека други се типични пречки што можат да се појават во различни фази на преговарањето. Кор-сокак обично се случува кога сите инволвирани страни ги исцрпуваат сите можности за понатамошна концесија додека сè уште одржуваат сериозни разлики во нивните позиции. Така, кор-сокакот може да се смета за застој во динамиката на постигнување на компромиси во преговорите. Кога процесот се соочува со ваква ситуација, секој од страните ги остварува своите ограничувања на барањата на другата страна и реагира на нив. Тоа е ситуација во која

процесот на договарање е затегнат до неговите крајни граници. Дијалогот, како друг аспект на миротворењето, исто така, се разликува во неговата улога според видот на конфликтот, неговото времетраење и исходот. Иако дијалогот може да биде многу ефикасен во решавањето на конфликтите по ненасилен пат, вистина е и дека во некои случаи не се регистрирани постојани ефекти, освен како предуслов за примена на други средства и политики. Оттука, дијалогот е важен како инструмент на дипломатијата, но неопходните услови за интегративен пристап за успех ретко се присутни во конфликтите со длабоки корени, како што е, на пример, оној во Украина, или како што се оние во Грузија, во Либија и во Иран. Остварената стабилност, исто така, лесно може да се наруши, така што во овие случаи има потреба од долгорочен и систематски пристап кон решавање на конфликти. Од друга страна, процесот на помалку

Една од најголемите грижи во врска со градењето на мирот, што се спроведува од страна на меѓународните организации, е дека се применува модел со големина која би требало да одговара за сите региони низ целиот свет, не водејќи доволно сметка за локалните специфичности или за општествените трошоци на широко распространетите реформи

формален дијалог кој го спроведуваат недиplomати (како, на пример, во Авганистан или Судан), е оправдан и покрај огромните трошоци за војната и прилично скромните постигнувања. Некои анализи за потенцијалите и ограничувањата на дијалогот укажуваат на тоа дека однесувањето и позициите имаат тенденција да се менуваат како резултат на промена на меѓународните и домашните околности, а не исклучиво поради дијалогот. Исто така, се покажало дека дипломатските дијалози не мора нужно да ги трансформираат вредностите и идентитетите на актерите, што е особено очигледно во длабоко вкоренетите конфликти, но може да влијае и врз времето на настаните и врз природата на мерките што се усвојуваат. Понатаму, доколку недостасуваат механизми за спроведување, договорот постигнат со преговарање може да биде лабилен, што се однесува и на договорите засновани врз дијалог. Успехот на дијалогот се разликува во зависност од тоа дали преговорите ги олеснува неутрална трета страна или не. Исто така, зависи од нивото на тајност и доверливост. Практикувањето на пристапот од врвот надолу обично го отежнува вистинскиот дијалог. Конечно, практиката покажува дека дијалогот е поефективен во спречувањето на конфликтите отколку во нивното решавање.

Градењето мир обично ги презема разоружувањето, демобилизацијата и реинтеграцијата на вооружените борци, како една од неговите примарни политики. Сепак, со оглед на актерите кои се вклучени во терористичко насилство, истите не се реинтегрираат во општеството, бидејќи фокусот на оваа политика е повеќе ставен на ослободување од тероризмот. Ова има потенцијално опасни реперкусии за решавање на конфликтот и севкупното ниво на насилство во општествата по потпишувањето на договорот. Исто така, асиметричните односи на моќ во конфликтот може да доведат до заклучок дека не е неопходен компромис за да се стави крај на конфликтот со терористите. Сепак, токму асиметричната природа на конфликтите предизвикани со терористичко насилство, може посебно да ги отежни мирот и помирувањето. Градењето мир може да биде извор на обновени конфликти ако го следи моделот од горе надолу. Конфликтите предизвикани со терористичко насилство мора да се разберат како конфликти кога се гради мирот, но државите и другите актери треба да ја земат предвид екстремната асиметрична природа на конфликтот и нејзиното влијание врз стратегиите за градење на тој мир.

д-р Ненад Танески

